

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. F. Felicis Potestatis Panormitani Ordinis Minorum S.
Francisci de Observantia ... Examen Ecclesiasticum**

Potesta, Felice

Coloniæ, 1712

Cap. II. De tribus Virtutibus Theologicis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40060

CAPUT II.

DE TRIBUS VIRTUTIBUS THEOLOGICIS.

FIDES

274 **EX** Apost. ad Hebr. 11. *Est sperandarum substantiarum rerum, argumentum non apparentium, innixum testimonio divino.*

275 Primò, fideles, postquam ad usum rationis pervenerint, sub mortali, & necessitate medii tenentur explicitè credere quinque: 1. Deum esse: 2. esse justum remuneratorem, dantem præmia justis, supplicia malis: 3. Mysterium Trinitatis, quod consistit in unitate, naturæ divinæ, & Trinitate personarum. 4. Misterium Inarnationis. 5. Misterium Redemptionis, nempe Christum esse mortuum pro nobis: Christus est verus Deus, & homo in unitate personæ Verbi divini. Dixi, necessitate medii, quia sine horum actuali fide quis salvari non potest, nec ignorantia juvat, Unde homo, qui misteria fidei necessaria necessitate medii ignorat, etiam si ignorantia supponatur invincibilis, absolvi non potest, nisi prius super iis erudiat; quia caret medio necessitate ad justificationem, & salutem: *vid. proposit. 64. ab Innoc. XI. damn. & de baptismo.*

276 Constat ex Apost. ad Hebr. 11. *Accedentem ad Deum oportet credere, quia est. Singulis se remunerator est.* Ex Jo. 17. Matth. 18. & ex Simb. Ath. *Señecessarium est ad æternam salutem, ut incarnationem quoque Domini nostri Jesu Christi fideliter credat, &c.* *vid. proposit. 22. ab Innoc. XI. damn.*

277 Secundò, tenentur sub mortali, necessitate tamen præcepti, explicitè, crasso tamen modo, & quoad substantiam, credere, & scire. 1. Articulus Symboli Apostolorum. 2. Orationem Dominicam. 3. Præcepta Decalogi, & Ecclesiæ. 4. Sacramenta maximè necessaria, ut Baptismum, Eucharistiam, & Peni-

tentiam. Reliqua autem, quando volunt suscipere.

278 Pueri sæpè à mortali excusantur, ob intelligentiæ naturalem defectum; non excusantur autem, qui eorum curam habent, si non doceant, Confessarii in primis confessionibus debent pueros super præmissis examinare, & tudire.

279 Non sufficit fides ex testimonio humano, aut simili naturali motivo, quia fides ad salutem supernaturalem necessaria, & quæ est radix nostræ justificationis, & de qua ait Apost. *cit. n. 16 §. Sine fide impossibile est placere Deo, est fides stricta supernaturalis innixa testimonio divino, quod solum est infallibilis veritatis.* Inò meritum fidei consistit in hoc, quòd independentè à naturalibus rationibus, revelata credimus, præcisè, quia Deus verax dixit: *vid. proposit. 4. 19. 20. 21. & 23. ab Innoc. XI. damn. & proposit. 1. ab Alex. VII. damn. vid. tom. 2. à n. 281.*

280 Præceptum confessionis externæ fidei est duplex, negativum, scilicet non negandi fidem, & affirmativum, confitendi ore fidem.

281 Primum obligat semper, & pro semper, ita ut per nullum lignum externum liceat aliquando negare fidem, non obitante, quòd interius servetur fides, etiam si urgeat periculum mortis: patet ex Matth. 10. *Qui me negaverit coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo.*

283 Secundum non obligat pro semper. Unde oportet distinguere.

Vel enim taciturnitas est in talibus circumstantiis, ut sit signum negationis fidei, aut erubescentiæ confessionis fidei, aut credit aliis in scandalum, quo avertantur à fide; & tunc etiam cum discrimine vitæ fidem confiteri tenemur. Quia ut ait D. Chrysost. *in cap. nolite timere*; non solum est proditor veritatis, qui mendacium loquitur; sed etiam ille

ille, qui non liberè veritatem pronunciat, quam liberè pronuntiare oportet. Hinc si Tyrannus interrogaret te de tua fide serio, & taceres, peccares: *vid. prop. 18. ac Innoc. XI. damn. Idem dicit, si Pastor, urgente persecutione in suas oves, cum eorum scandalo fugiat.*

283 Si verò taciturnitas sit in aliis circumstantiis, ut non sit lignum negationis fidei, &c. tunc non esset peccatum. Similiter tunc licitum est tigrere, aut occultare fidem signis ex se indifferentibus, minimè signis ad professionem fidei institutis. Constat ex Matth. 23. *Cum persequantur vos in civitate ista, fugite in aliam, &c.* exemplo D. Athanasii, aliorumque Sanctorum, ac ipsius D. Pauli.

De fide, Scotus in 3. d. 23. q. 1. *lit. G. d. 25. q. 2. lit. F. in 4. d. 14. q. 3. lit. E. d. 5. q. 1. lit. C.* Martius in *Theol. mor. disp. 10. n. 2.* Diana par. *mult. 3. ref. 46. 48. & 49. par. 5. tract. 7. resol. 34.* Joan. de la Cruz, *pag. 9.* Tamb. *tom. 1. lib. 2. c. 1.* Bufen. *lib. 2. tract. 1.* Cardenas *dis. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 41. 42.* Bonac. *tom. 2. in pag. 178.* Leon. *tom. 6. dec. 11. 2. de fide.* Fenech. Bertaldus *1. pr. dec. par. 1. 1.* Castropal. *tom. 1. tr. 4. Plura v. in 2. tom.*

S P E S

284 *Se virtus supernaturalis, inclinans ad amandum Deum amore concupiscentia, quo Deum, & divina prae omnibus aliis bonis nobis concupiscimus.* Quae concupiscentia est sancta; non est enim talis, qua fruamur utendis, & utamur fruendis, quia Deum, sed beatitudinem concupiscimus nobis, non tanquam finem, sed tanquam subiecto beatitudinis perficiendo, quod totum potest esse ordinatum ad ipsum Deum tanquam finem. Et hoc pacto differt spes à charitate, qua Deum amamus amore amicitiae, ut summum bonum

285 Ratio est, quia Deus non solum est in se infinite bonus, sanctus, &c. sed etiam est nobis infinite suavis, delectabilis, &c. hinc Psaltes de hoc sancto mercenario affectu absque verecundia ait: *Inclinavi cor meum ad faciem tuam, &c.* *Inclinavi cor meum ad faciem tuam, &c.* *Pl. 83. Concupiscit, & deficit anima mea in atria Domini: & Aug. in Man. c. 10. Accende me Domine voluptate. & concupiscentia tua, qua sancta est, & bona.* Scotus in 3. d. 26. q. un. *lit. C. d. 34. q. un. lit. F.* Martius in *Theol. mor. disp. 10. n. 3.* Joan. de la Cruz, *pag. 15.* Bufen. *lib. 2. tract. 2.* Fenech. Castrop. *tom. 1. tract. 5.*

C H A R I T A S

286 *Se virtus supernaturalis, qua Deum diligimus propter se, & proximum propter Deum.* Deum diligere tenemur supra omnia, non intensivè, sed appetitivè, seu praelativè, ita ut in casu iacturae Deus sit preferendus filiis, divitiis, & ceteris bonis, qui amor appetitivus est perfectior intensivo.

287 Fides, Spes, & Charitas, quantum ad præceptum negativum de non discredendo, de non desperando, & de non odiendo, obligant semper, & pro semper, non sic quoad præceptum affirmativum de eliciendo actus fidei, spei, & charitatis. Et quidem non sufficit eos elicere semel in vita; non potest autem faciliter assignari tempus sine periculo erroris, aut fovendi scrupulos. Tenemur verò eos frequenter elicere, quia huiusmodi actus virtutum Theologicarum, cum habeant pro objecto immediato Deum, ad differentiam virtutum moralium, quae habent pro objecto proprias materias creatas honestas, maxime requiruntur ad nutriendam, & conservandam vitam spiritualem animae; praesertim ad eos tenemur, quando urget gravis tentatio contra fidem, spem, & charitatem, cum periculo labendi,

bendi; tunc, inquam, firmari debemus per actus positivos oppositos. Tenemur actum charitatis elicere in casibus, in quibus debemus Eucharistiam recipere, & confessorius non adest, & in aliis casibus, qui in peculiaribus materiis infra differuntur.

288 In hac tamen re non est scrupulose agendum; eo maxime, quia si attentè consideremus, frequenter actus formales directos, fidei, spei, & amoris, elicimus; quando enim Symbolum Apostolorum, Orationem Dominicam, & similia recitamus, aut sacramenta recipimus, & sacra adoramus, aut signo Crucis signamur, actus fidei elicimus, quibus articulis illis credimus. Item, quando penitentes ad sacramentum penitentiae accedimus, veniam, & salutem speramus. Denique, quando divina beneficia recogitamus, ad amoris actus in Deum excitamur; & praesertim, quando mentaliter oramus, assiduos, atque fervidos amoris actus in Deum experimur: v. *proposit. 1. ab Alex. VII. & proposit. 5. 6. 7. 17. & 65. ab Innoc. XI. damn.* Maltrius *cit.* & Carden. *disp. 42. Bonac. tom. 2. pag. 164. Leander tom. 6. dec. 17. 4. Bertaldus 1. pr. dec. punit. 1. Castropal. tom. 1. tract. 6.*

CHARITAS ERGA PROXIMUM

289 **N**on sufficienter expletur, si abstinemur ab actu odii, & erga eundem exequamur facta opera externa benevolentiae. Sicut enim certum est, nos obligari ad diligendum proximum, ex Matth. 22. *Dilige proximum tuum, sicut te ipsum;* ita certum esse debet, nos obligari eam diligere actu interno expresse, & formali, ex illo Joan. 3. *Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem,* & Matth. 22. ubi Christus loquens de praecepto charitatis, ait: *Secundum autem simile huic, diliges proximum tuum, sicut te ipsum.* Ubi per ly

simile, datur intelligi, quod praeceptum charitatis proximi sit non solum de opere exteriori, sed etiam de interno cordis affectu, uti est praeceptum de diligendo Deum; volendo proximo bona, non mala; gaudendo, non tristando de bonis; displicendo, & non complacendo de malis, eique in necessitate subveniendo: *vid. prop. 10. & 11. ab Innoc. XI. damn.*

290 Proximus est omnis homo beatitudinis capax, sive infidelis, sive amicus, sive inimicus.

291 Ordo in dilectione proximi servandus, quo ad bona pertinentia ad naturam, & vitam corporalem est: Ut extra extremam necessitatem succurrendum sit, 1. uxori, quia est una caro cum viro, 2. filiis, 3. parentibus, & patri prae matre, 4. fratribus, & sororibus, deinde propinquis, & familiaribus. In extrema autem necessitate, parentes, eo quod vitam dedierint, sunt preferendi filii.

292 In rebus pertinentibus ad civilem communicationem preferendi sunt concives, in bellicis commilitiones, in spiritualibus patres, & fratres spirituales. Bannez tamen probabiliter tenet, parentes etiam in spiritualibus esse omnibus aliis praefecendos, quia prima conjunctio carnalis est fundamentum aliarum conjunctionum; ita Busenb.

293 Tenetur quis succurrere proximo in extrema necessitate spirituali constituto, etiam cum periculo propriae vitae, si sit certa spes illum juvandi, & non possit alia via juvari, nec sit periculum damni proprii spiritualis; Quia damnum spirituale proximi praevalet omni damno temporali etiam proprio, damnum vero spirituale proprium praevalet damno spirituali alieno. Hinc teneris baptizare infantem, & absolvere peccatorem, quem scis certo moriturum, cum periculo tuae vitae, si sit certa spes illum juvandi, & tibi constat non posse alia via juvari, nec tibi imminet periculum damni proprii

propter spiritualis.

294 In gravi necessitate tenetur tantum Parochus, cui talis cura ex officio incumbit, cui proximè non licet fugere tempore pestis, nisi substituto alio æque idoneo.

Secutus in 3. disp. 28. nn. Mastrius in Theologia moral. disp. 10. Joan. de la Cruce pag. 10. Tamb. tom. 1. lib. 5. Bufenb. lib. 2. tract. 3. c. 1. & 2. Leander tom. 6. dec. tract. 4. disp. 3. Fenech. Caltropal. tom. 1. tract. 6.

ODIUM

295 **E**st duplex, videlicet inimicitia, quo volumus proximo malum, quatenus id malum; & hoc est peccatum grave, vel leve, juxta gravitatem, aut levitatem, materiam. Alterum est odium ab omINATIONIS: Quo non per suam, sed ejus malitiam, vel saltem personam tantum, ut malum, aut nobis noxiam, aversamur. Et hoc regulariter non est peccatum. Ita Bufenb. De hoc ait Pfalter: *Iniquos diu habuit.* Est tamen grave, si averfio sit magna, & cadat non tantum in malitiam, aut qualitatem offensivam, sed in personam. Est igitur malum odium ab omINATIONIS personæ, non sic odium ab omINATIONIS ejus malitiæ, aut qualitatis infestæ v. prop. 9. ab Alex. VIII. dam.

296 Probabile est, sufficere, si in confessione dicas: *Volui grave malum proximo*; non explicando speciem mali, mortis, corporis, inimitie, aut in bonis temporalibus; cum conveniant in una ratione anali.

297 Item probabile est, quod non tenearis speciem mali, aut boni explicare, in tristitia de bono alterius, in gaudio de malo, & quando desiderium est inefficax, videlicet, quando desideras, ut alius occidatur, &c. at voluntatem non habes eum occidendi, &c.

Probabilius tamen est teneri id explicare, quia recentia mala distinguuntur specie.

298 Non peccat, qui sibi, vel alteri mortem desiderat naturalem ad gravem infirmitatem, miseriam, & vitam acerbam, &c. vitandam, quia tunc tolerabilior est mors quàm in tantis miseriis vivere. Peccat autem graviter, si ob leves molestias mortem exoptat. A mortali excusari sæpè solent ratione primi motus, aut ex defectu advertentiæ malitiæ gravis, vel ex defectu deliberationis mulieres.

299 Non peccat, qui desiderat mortem naturalem proximo ingens malum inferenti, ut si desideres latroni, aut tyranno mortem. Si desideres infirmitatem peccatori, ut convertatur. Si tristeris de bono proximi, in quantum id in aliorum damnum rediundat, quatenus est eo abusus: v. gr. si tristeris assumptum esse in Judicem hominem injustum, &c. quia hi actus non habent pro objecto malum proximi, sed bonum honestum aliorum, nempe publicæ quietis, cessatio iniquitatum, injustitiarum, gravium offensionum, &c.

300 In nullo autem ex his casibus licet privatâ auctoritate proximum occidere, quia plus requiritur ad mortem, & malum inferendum, quàm ad desiderandum; ut cum de homicidio. Similiter nunquam licet desiderare alteri mortem ab alio injustè infligendam, quia est actus de objecto malo: v. ver. *Homicidium alterius*, de Tyranno.

301 In d. secluso casu ingentis damni impendendi, non licet malum, aut mortem naturalem alteri desiderare, aut de eo gaudere, vel de bono tritari, v. gr. quia exinde temporale bonum nobis advenit, aut hæreditas, quia hoc est leve, imò iniquum motivum ad malum grave alteri cupiendum. Tum quia hæreditas, vivente domino, est tibi indebita; adeoq; vivente domino iniquum est ei desiderare malum, nempe mortem ob bonum, tunc tibi indebitum. Multò magis iniquum est eam desiderare Patri, à quo post Deum vitam accepti:

sti:

Iti: v. *proposse. 13. 14. & 15. ab Innoc. X. damn.*
 Scotus in 3. *dist. 30. quest. un. lit. A. Maltrius*
 in *Theol. mor. disp. 10. n. 97. Bulem. cit. Cader-*
nas disp. 11. Bonac. tom. 2. pag. 207. Bertald. 5. pr.
dec. puntt. 1. Castrop. 10. 2. tract. 6.

CHARITAS ERGA INIMICUM,

302 **EX** precepto obligat, ut quilibet homo privatus communia charitatis signa, & beneficia, exhibeat; specialia verò solum ex consilio, nisi aliunde obligatio oriatur, v. gr. ratione scandalii.

303 Hinc non potes sine mortali à communibus orationibus, aut à sacrificio inimicum excludere. Nec si toti vicinia elemosynam enlargiaris, potes inimicum excludere; quia licet liberè des, supposito tamen, quòd des, inimicum excludere est odii signum.

304 Regulariter non tenetur quis salutare, aut alloqui inimicum; quia salutatio, & allocutio sunt actus liberi inter æquales; unde eos omittere non est per se signum odii. Inter inæquales eos omittere est signum inurbanitatis in inferiore; imò si inæqualitas sit insignis, ut inter superiorem, & subditum, &c. salutationem omittere est signum contemptus.

305 Dixi regulariter, quia aliquando ratione alicujus circumstantiæ adjunctæ eos omittere est mortale: 1. si cedat in scandalum, & signum odii interni; uti esset, si pluribus simul tibi occurrentibus ceteros salutes, & inimicum excludas: si allocutio non est debita, sed tu prævides, quòd ex tua allocutione, aut salutatione, inimicus odium deponet, tunc mortaliter peccas, si sine magna animi difficultate potes: hoc addidi, quia charitas non obligat cum magno incommodo.

306 Possunt tamen isti aliquando excusari à mortali, si alii, qui videbant eos prius ad invicem saluari, & modò vident non saluari, sciant

causam rixæ fuisse levem, & rixam levem.

307 Quando colloquio est debita, debet prius incipere lædens, inferior, qui prius offendit, qui excitavit, qui gravius offendit, licet fuerit posterior. Si injuriæ sint æquales, aut non sit major ratio, cur incipiat prius unus, quam alter, utrique incumbit cura occasionem capiendi; & ille, cui prius occasio occurrit, incipere debet, sicut inter æquales onus prius salutandi incumbit illi, qui eos alio petran-

308 Non teneris salutare inimicum, si sit moraliter certus eum non resalutaturum; quia tunc esset periculum, ut tu graviter contrailum inveheres. Similiter, si prævideres inimicum exinde evasurum audaciorum, & magis tibi infestum: aut si inde notabile damnum esset tibi secuturum.

309 Si in inimicum graviter tibi infensum te salutantem non resalutes, peccas mortaliter, quia est signum odii, à mortali excusaris, si circumstantiæ sint tales, ut omissio resalutationis judicio prudenti non sit signum odii, v. gr. si salutans sit valde inferior. Si salutatus simulet se distractum, ut verè appareat non advertisse. Si injuria sit gravis, & recens, & salutatus sit timorata conscientia, ut omissio resalutationis attribuat fragilitati conditionis humane, quæ non patitur tam subito resalutare offensorem. Sic Matrona nobilis, si non resalutet more patriæ occisorem sui filii; in hac enim, cum vindictam de injuria non sumat, omissio resalutationis non est signum odii, sed sensus justidoloris, vel muliebris fastus. Ita Tãmb. Adde, solere mulieres vitare occisoris aspectum, non ratione odii, sed ne dolorem renovent cum memoria occisi filii.

310 Concluditur tunc te teneri ad præfata specialia signa, quando circumstantiæ sunt tales, ut eorum omissio sit signum odii interni; secus, quando non.

§ 11 Aliquan-

311 Aliquando poteris scandalum vitare, si inter familiares societates eorum, qui possunt scandalum pati, protuleris te ex toto corde personam talem diligere, à signis verò specialibus te abstinere, minimè ex odio, sed ex iusta consideratione, qua tibi grata non est societas eorum.

312 Dixi in principio: *Quilibet homo privatus*. Quia persona publica, nempè Prælati, Superior, Princeps, regulariter potest, imò debet subdito desicienti signa nedum specialia, verum etiam communia denegare, atq; etiam alperum, & austerum vultum ostendere, quia hoc non est signum odii, sed medicina, ut subditus se emendet, qui sæpè in pejora prolabeatur, si post defectum, superiorem scientem, adhuc hilarem, atque beneficium experiretur.

313 Offensus potest offensorem accusare, nec tenetur postea ei facere juridicè remissionem; id enim est consilium, non præceptum. Ratio est, quia non peccat, si id faciat, non volens pœnam, ut malum, & molestim ipsi offensori; quia hoc est odium mortale; sed volens satisfactionem offensæ, quæ per offensoris punitionem habetur, & exemplum aliorum, ne alii, vel idem iterum in similes offensas prorumpant, sed coercerentur à malis. Primus qui dem est actus odii, quia sinit in malo proximi; secundus verò est actus iustitiæ vindicativæ, qui sinit in reparatione injuriæ, adeoque est alius bonus; aliòquin iniquè instituerentur iudices pro reparatione injuriarum, & satisfactione patientium offensas. Debent tamen fideles in procuranda satisfactione, præsertim in causis criminalibus, esse moderati, atque cauti, ne cum actu iustitiæ odium immiscerant. Debitis autem moderationibus adhibitis, si alius exinde sumat occasionem odii, erit scandalum passivum; quia tu jus tuum agis.

Potes. Exam. Ecclesiast. Tom. I.

314 Demùm, quando in præsentia inimici experitis varios motus sensus, nempè te trepidare, faciem immutare, repugnantiam de ejus aspectu habere, non inde peccas, si ad deliberatam, & gravem aversionem, aut ad grave malum deliderandum non transeas, quia illi motus sunt naturales, & involuntarii, orti ex apprehensione objecti, ut tibi molesti. Scotus in 3. dist. 30. quest. unic. Mastrius in Theol. mor. disp. 10. n. 48. Tamb. to. 1. lib. 5. c. 1. §. 3. Busen. lib. 2. tr. 3. c. 2. Bonac. tom. 2. Bert. Cast. c. 1. tr. 6.

INVIDIA

315 **E**st inordinata tristitia de bono alterius, ut est diminutivum propriæ excellentiæ; unde per invidiam non tristatur quis de bono alterius, quia velit malum ipsi, nam hic est actus odii; sed falso apprehendit illud esse diminutivum propriæ excellentiæ, & honoris. Ex genere suo est mortale, si bonum sit grave. Regulariter tamen solet à mortali excusari ratione levitatis materiæ, aut ex defectu plenæ advertentiæ, & deliberationis.

316 Invidiam satis clarè distinguit Busem.

Si doleas, quòd alter tibi equalis, vel non multum inaequalis in excellentia crescat, ita ut fiat te superior. Et ipsius incrementum excellentiæ apprehendas, ut tibi malum, est propriè invidia. Quia falso, & immeritò id apprehendis, hinc teneris eam apprehensionem repellere, & non voluntate contentire, & tristari.

317 *Si tristitia sit ex eo, quòd nobis desit bonum, quòd alter habet, ita tamen, ut illud alteri non discupiamus, non est invidia, sed emulatio, seu zelus, qui si est circa bonum honestum, est laudabilis, dicente Apost. ad Cor. 12. Emulamini charitativa meliora. Si autem circa temporalia, invidum est venialis, ne si bonum dolenti sit improporionatum, quale esset, si rusticus doleret se non esse Regem.*

H

318 Si

318 Si tristitia est de bono alterius, in quantum ille est indignus, non est invidia, sed indignatio, qua non est peccatum.

319 Si tristitia est de bono alterius, in quantum eo tibi, vel alius times nocendum; v. gr. inimicus tuus est evectus ad officium, ut tibi facilius possit nocere; non est invidia, sed timor, qui per se non est peccatum, nisi sit inordinatus.

320 In his autem potest esse peccatum mortale per accidens, puta, si divinam providentiam argueres: Si ad malum ei desiderandum transires, &c.

Scotus in 1. dist. 6. qu. unic. lit. K. Mastius in Theol. mor. disp. 10. n. 98. Tamb. tom. 1. lib. 3. 1. §. 3. Bufen. lib. 5. c. 3. dub. 4. Bonac. 10. 2. pag. 209. Castropal. 1. tr. 6.

SCANDALUM,

321 **E**X D. Thoma, est dictum, vel factum, quod est occasio ruinae spiritualis proximi, nempe peccati. Est duplex, activum, & passivum.

322 Activum, est dictum, vel factum malum, seu speciem mali habens, praebens alteri occasione ruinae spiritualis. Est peccatum mortale, si est occasio peccati mortalis; veniale vero, si veniale. Et tale est, etiam si peccatum alterius, seu scandalum passivum non sequatur; quia per accidens est, quod non sequatur.

323 Scandalum activum dicitur directum, si malum, aut speciem mali habens, dicis, aut facis intendens ruinam spiritualem proximi, sive formaliter ob damnum spirituale proximi, quod est proprium Daemonis; sive materialiter ob proprium commodum, & utilitatem, quod est proprium hominis; ut si quis verba obscena dicat coram muliere, ut eam inducat ad peccatum.

324 Indirectum dicitur, si malum, aut speciem mali habens, dicis, aut facis praevidens esse aptum natum, ut sit alteri occasio peccandi,

licet id non intendas. Malum dicitur, quod in se est malum. Speciem mali habens dicitur, quod in se non est malum, pusillus tamen apparet malum; ut si feria 6. coram pusillis cines comedas, non dicens, quod licentiam habeas, seu necessitatem. Nomine dicti, vel facti venit etiam omissio mala, aut speciem mali habens.

325 Scandalum passivum est ipsa ruina spiritualis proximi ex occasione dicti, vel facti alterius sequens; quod si illud dictum, vel factum sit bonum, aut indifferens, & nullam speciem mali habens, scandalum, quod sequitur, dicitur pure passivum; at si sequatur ex debilitate, aut ignorantia, dicitur scandalum pusillorum; si vero sequatur ex malitia, dicitur scandalum pharisaicum. Unde scandalum passivum dividitur in datum, quod oritur ex activo, & in acceptum, quod non oritur ex activo, sed ex ignorantia, aut malitia ipsius accipientis scandalum.

326 Ob scandalum pure passivum pharisaicum non teneris tuas actiones omittere, aut differre; sed illud est contemnendum, quia malitiose concitatur ad tuas actiones impediendas, Hinc Matth. 15. ait Christus: *Smite illos*. Ob scandalum vero pure passivum pusillorum teneris tuas actiones omittere, aut differre, si faciliter, & sine tuo incommodo potes; minime, si sine tuo incommodo non valeas, quatenus ad sit necessitas, vel utilitas; ratio est, quia non est ejus causa, unde peccatum alterius malitiae imputatur.

327 Quando coram aliis peccas, tunc est scandalum, quando attentis cumstantis personae agentis, & personarum aspicientium, probabiliter timetur, quod per illum actum ad peccatum trahantur, qui alias peccaturi non essent. Bufen. Unde non est scandalum, si persona, coram qua peccas, sit parata ad idem peccatum, ut si quis fornicetur coram parato

ad fornicandum, nec ejus exemplo moveatur, sed ex propria deliberatione. 2. si persona agens sit in vilis, ut potius moveat ad indignationem, quam ad peccatum, 3. si persona præfens, coram qua alius verba inhonesta profert, est in proba, & timorata, ut potius ea sint illi causa horrois, quam amoris. *Castrop. t. 1. tr. 6. disp. 6. punct. 4. n. 4.* nam in tantum peccat peccato scandalum, in quantum es causa moralis peccati aliorum.

318 Scandalum activum nedum directum, sed etiam indirectum, contrahit malitiam scandalum specie distinctam contra charitatem in confessione explicandam: Quia ex præcepto charitatis quis tenetur, tam ad non procurandum ex propria indulgentia ruinam proximi, quam ad se abstinendum à causa injusta, ut proximus cadat.

Item in scandalo activo, etiam indirecto explicanda est species peccati, ad quam proximus inducitur. Quantum ad numerum verò inducitur una actione, sufficit dicere: *Fui propter meo exemplo occasio peccandi in tali specie, v. g. adulteris, &c.* probabilius tamen nihil est cum Bonac, quòd teneatur exprimere speciem personæ, cui scandalum dedit, si ille afferat peccatum malitiam specificam, v. gr. in materia fornicationis, si persona scandalizata sit conjugata, aut voto castitatis ligata.

319 Qui habens votum castitatis inducit secularitatem ad peccandum contra castitatem, peccat contra castitatem, & tenetur circumstantiam sui status aperire, quia castitas indicoe obligat, ne alios ad luxuriam provocet. Contra Dianam, & Tambur. qui negant, dicentes, eum propriam, non alienam castitatem promississe: *v. n. 283.*

320 Qui autem directè, & explicitè induxit alterum non paratum ad idem numero peccatum, quod est commune duorum, & ab ipso penitente in confessione explicatur, v. gr. in-

duxit mulierem non paratam ad fornicandum secum; si ipsa consentiat, & peccatum sequatur, non tenetur circumstantiam inductionis exprimere, sed sufficit, si fornicationem aperiat; quia inductio ad peccatum, & ipsius peccati commissio, tunc moraliter pro una transgressionem reputantur.

321 Non peccat mulier se ornans juxta qualitatem personæ, & usum communem, & ita virorum aspectibus se offerens. Quòd si ornatus sit superfluitas, esse solum veniale, nisi adsit prava intentio, docent Cajet. 2. 2. q. 169. art. 2. Bonac. *de matr. q. 4. p. 9. n. 17.* Castrop. *t. 1. tr. 6. disp. 6. p. 7. n. 1.* quia hæc superfluitas est ita vulgaris, ut regulariter gravem occasionem non præbeat.

Mortale erit, si excessus sit notabilis, & rarus, uti esset in puella peccus nudum gerere, ubi non est consuetudo; quia insolita magis movent. Ubi tamen est consuetudo, à mortali eam liberant Cajet. Nav. & alii apud Tambur. *to. 1. lib. 7. c. 8. §. 3. n. 7.* Sa verò ait, quòd difficulter absolveret. Et quidem sunt deterrenda,

322 Quòd si sciat ab aliquo concupisci, tunc peccat mortaliter, si ejus aspectui se offerat, absque ulla sui necessitate, vel utilitate; quia obligatio charitatis est, ut quilibet teneatur ruinam proximi vitare, quando commodè potest. Hæc autem non tenetur se sua libertate privare, sed potest licitè ea uti, ex honesta, & justa causa, quæ non sit solum libertatis exercitium, sed bonum aliquod sibi necessarium, aut utile; charitas enim non obligat eam, ut se abscondat, aut non exeat, cum jactura rei sibi necessaria, aut utilis, ob alterius malitiam, juxta dicta *n. 226.*

323 Non peccas, si potens impedire, permittas peccatum alterius. Primò: *ut ille deprehensus corrigatur.* Castrop. *cit. punct. 5.* quia justa causa est correctio. Hoc autem est verum

in assuetu peccare, quia hic emendari non solet, nisi pœna, aut timore correptus.

334 Secundo: *Ut te serves indemnem.* Et sic maritus suspicans, aut secretò sciens adulterium uxoris, potest clam testes aptare, ut adulterium probet, & divortium faciat. Quia habet jus ad repellendam injuriam habitandi cum adultera, ad quod aliâ viâ ei non suppetit, nisi permissio peccati.

335 At non licet ob recensitos fines occasionem peccandi offerre, seu invitare; quia id non esset permittere, sed cooperari ad malum. Unde ait Bonac. *de pec.* non licere marito cum uxore pacisci, ut juveni ejus castitatem tentanti se offerat, & assignet tempus, quo veniat, non sine adulterandi, sed, ut deprehensus, puniatur, & corrigatur; quia talis oblatio, & invitatio facta tentanti, est adulterii acceptatio.

336 Non obstat, quòd ait Castr. *cit. nu. 6* licitum esse Patri volenti deprehendere filium in furto, ut corrigatur, linquere clavem in arca quasi oblitam, aut apponere nummos in loco patenti. 1. Quia hæc est potiùs occasionis permissio, quàm oblatio. 2. Quia est res valde indifferens, & ea posita adhuc filius est indifferens, & liber ad non furandum. 3. Quia talis permissio compensatur correctione; ad quam maximè pater habet onus.

QUÆRES.

337 *An opus consilii, vel præcepti omitti debeat ad vitandum scandalum proximi?*

DE præcepto negativo nulla est difficultas, non enim sunt facienda mala, ut inde eveniant bona; unde non licet occidere ad vitandum scandalum fratris.

DE PRÆCEPTO AFFIRMATIVO.

338 **D**ico 1. non esse omittendos actus præceptos ad vitandum scanda-

lum alterius. Castrop. *cit. p. 16. num. 3.* contra Valent. Sotum, & alios apud ipsum. Ratio est: quia obligatio servandi præcepta est primaria, obligatio vitandi scandalum secundaria; ordo namq; charitatis exposcit, ut priùs quis sine salutis consulat, & ut præcepta iple impleat, quàm ut curet, quod impleat alter.

339 Confirmat: *Si Petrus, qui est tibi inimicus, omittat missam, eo quòd tu ad illam accedis, non poteris nullo modo missam omittere, ut ille missam audiat; ergo ob scandalum non sunt omittenda præcepta.*

340 Hinc mulier non tenetur omittere sacrum die festo, ne sit occasio peccandi viro eam adamanti, quem sent in via expectare inspeçturum; quia hæc non est occasio data, sed accepta ex malitia alterius, & ex parte mulieris adest justa causa.

341 Dices, Vita spiritualis animæ est nobilior vita corporali proximi, & tamen ad servandam vitam corporalem proximi debet quis omittere auditionem sacri die festo. Uti contingeret, si ex tuo accessu ad factum ægrotus domi periclitaretur, vel quis esset alium occisurus.

342 Tum quia obligatio vitandi scandalum est obligatio præcepti naturalis charitatis, obligatio audiendi sacrum est obligatio præcepti positivi, adeoque minor: igitur. Hæc sunt fundamenta sententiæ oppositæ.

Resp. disparitatem esse; quia malo spirituali potest proximus reparare, & illud impedire; nam vita spiritualis non nisi libere, & voluntariè potest amitti; vita verò corporis per se, & regulariter non amittitur à proximo libere, sed necessariò, ut in præmissis casibus, puta ex defectu auxilii, vi morbi, aut ex violentia alterius.

Tum quia obligatio vitandi scandalum est naturalis, & potior obligatione præcepti positivi; sed [loquendo de scandalo passivo] includit

includit conditionem, si sine tuo, aut alterius
damus potes.

343 Dico 1. Nos non tenemur omittere
opera consilii ob scandalum pharisaicum; nam
ut ait Castrop. *Non est iustum malitia alte-
rius, cum damno nostro spirituali, imo nec tem-
porali, consulere. Alias quilibet posset suâ mali-
tia bona spiritualia, & temporalia nobis impedi-
re.* Si vero ad sit scandalum pusillorum, tene-
mur, quousque pusilli admonentur, ut in n.
326.

ADMIRATIO

344 Distinguitur à scandalo, nam est qui-
dam stupor de persona, aut de fa-
cto, Scandalosa verò est omnis actio aut omis-
sio, quæ est causa ruinae spiritualis proximi.
Hinc omne id, quod est causa ruinae, est scan-
dalum; quod est causa stuporis, dicitur admirati-
onis. Adeoque potest dari admiratio sine
scandalo. Dicitur autem vel factum, quod est
causa admirationis potest esse mortale, si exin-
de scandalum, aut grave damnum sequatur. Sic
in communitatibus, quæ de elemosynis vi-
vunt, admiratio ab aliquo ex illis data materia
gravi, est mortalis, quamvis non cedat in
iudicium spirituale, seu scandalum, quia
cedit in detrimentum notabile suæ communi-
tatis, quoniam malo exemplo frigidat chari-
tatem.

COOPERATIO MATERIALIS.

345 **F**it, quando quis ministrat, aut præ-
bet alteri materiam, qua ille utitur
ad peccandum.

QUÆRES I.

An ministrare indifferentia sit peccatum?

346 **I**n differentia, alia sunt remota actio-
ni male alia proxima Remota di-
cuntur illa, quæ non sunt occasio, vel materia

actus peccati, seu nullum influxum, aut cau-
salitatem habent physicam, aut moralem in
actum peccati, sed merè per accidens se ha-
bent ad illum. Et hæc ministrare ex honesta, &
iusta causa, nullum est peccatum. Proxima di-
cuntur illa, quæ talia sunt.

Proximum erit famulo ducere concubinam
ad Amasium, remotum verò eidem concubinae
potum ad bibendum præbere, quia prior fa-
mulatus causalitatem habet, & influxum in
actum peccati, posterior verò nullum, sed me-
rè per accidens se habet ad illum.

347 Castropal. *tom. 1. tr. 6. dis. 6. punct.
11. num. 4. ait, indifferentia nimis remota est,
se, cibos condire, mensæ ministrare, lectum
concubinae sternere, equum, quo usura est, præ-
parare, illam ornare, deferre munuscula inter-
nuncia, urbanitates, & similia v. n. 361.*

348 At de ornatu omnino non probos; quia
hic, & nunc alium usum non habet nisi ma-
lum, cum supponatur directus à concubina ad
provocandum: sic de delatione musculorum,
& internunciorum: v. n. 361.

349 Insuper indifferentia, quæ ministran-
tur, sunt duplicis generis, alia scilicet, quæ
communiter in malum usum ordinantur, alia
verò, quæ communiter in bonum usum: ita
Castrop. *cit. punct. 8. cum quo.*

350 Dico 1. Non licet ministrare indiffe-
rentia, quæ communiter in malum usum ordi-
nantur, nisi constet, quod ille sit bene usurus.
Quia talis ministratio est subministratio mate-
riae peccati, quod proinde ministranti imputa-
tur.

351 Hinc constructio, & venditio Idoli,
de se est indifferens, cum deservire possit ad
conservandam antiquitatis memoriam; sed
facta Idololatriæ, qui communiter, & regula-
riter idola ordinant ad cultum, est pecca-
tum.

352 Venditio veneni est indifferens, cum
possit

possit venenum deservire ad colores, imò ad medicinas construendas. At non licet illud vendere, nisi illis, quos moraliter constat bene uturos. Quod dignosci potest ex qualitate personæ petentis, & modo petendi publice, quod sufficit ad moralem certitudinem de bono usu; tunc namque est præsumendum de bono usu; raro enim [ait Castropal.] *quis ita audax est, ut si delictum velit efficere, non curet secretum.*

353 Hac ratione excusantur Macellarii vendentes carnes tempore jejunii, & caupones ministrantes cornam petentibus; quia non præsumuntur soluturi jejunium, sed justam causam excusantem habere, quam examinare non tenentur. *Quia fieri commode nunquam potest:* ita ille ex Cajet. & Suarez.

354 Dico 2. Licet ministrare indifferentia, quæ communiter in bonum usum ordinantur, nisi constet de abusu petentis. Quia tunc cessat ratio scandali, cum non adsit intentio mala petentis, quæ quidem de nullo debet præsumi, quia ex jure *delictum non est præsumendum*: Et Innoc. XI. condemnat prop. 51. de cooperatione famuli ad malum, sub particula *scienter*.

355 Quòd si credas [subdit Castropal.] proximum male usurum iis indifferentibus, teneris, si commodè potes, ea illi non vendere, vel subministrare; quia cum ex charitate obligeris proximi peccatum impedire, si possis, à fortiori obligaris materiam peccati non subministrare.

At si sine tuo detrimento non possis, non peccas; quia ex una parte talis subministratio ex se non est mala, sed indifferens, & ex alia est tibi utilis, aut necessaria; unde tunc non censuris peccatum alterius causare, sed illud permittere, & tuo jure uti. Ita ille cum Bonac. & Suarez.

356 Præterea in actione cooperativa ex se

indifferente, & ex malitia alterius proximi ordinata ad actum malum, est maxime attendenda conditio malitiæ actus, ad quem ordinatur: si enim est ad actum ab intrinseco malum quod nulla ratione potest cohonestari, & hic, & nunc alium usum non habet, nisi malum, est mala, ut à n. 225.

357 Non est tamen cum tanto rigore discernendum in ordine ad actum non ab intrinseco malum, aut quod valet aliqua ratione cohonestari; in his namque casibus in ministratio rei indifferentis potest dari causa à peccato excusans, puta necessitas, notabilis utilitas, gravis metus, &c.

358 Hæc autem non debet esse levis, sed gravis, nec æqualis in omnibus materiis, sed proportionata materiæ, in ordine ad quam versatur actio; ita ut in materia justitiæ debeat esse gravior, quam in materia charitatis, &c. Res clara fit exemplis.

PLURA RESOLVUNTUR.

359 Non peccat, qui domum locat meretrici; quia domus est remota ad peccandum. Imò Castropal. cit. punct. 12. nu. 1. addit, te posse plures meretrici locare, quam mulieri honestæ, non quidem in quantum illa plures lucratur [sic namque peccares] sed ratione damni, in quantum ex ejus habitatione tua domus vilescit.

Si tamen tua domus sit aptior ad meretricium, seu usuram exercendam, rectè Castropalao docet te teneri eis non locare, si alios reperias, quibus loceas; *Quia lege charitatis teneris vitare peccata, quæ possis absque tuo gravi detrimento. Præcipue, cum Respublica solim intendat iis habitationem concedere ad vivendum, non aptitudinem ad peccandum: vid. nu. 402.*

360 Patroni meretricium in aliquibus locis deputantur, ut illæ servantur incolumes, & morbo

morbo contagioso laborantes expellant. At si ad meritum cooperentur, pulchriores videlicet in loco aptiori videndas exponendo, &c. sicut in peccato habituali, & absolvi non possunt, si cessent.

361 Peccat 1. Construens picturam Concubinae, eamque tradens amasio, quia est provocatio ad turpem amorem. Famulus scribens, aut deferens illi literas amatorias. 3. Praebens munera concubinae iudicis, ut apud illū intercedat. Sanchez *lib. 1. cap. 7. n. 38.* quia ab ea pecus, quod ipsa praestare non potest; nam eius intercessio, visitatio, & similia fovent turpem amorem. Contra Bonac *dis. de peccatis quib. 4. punct. 2. §. unico num. 24.* apud. Castropal. *tom. 1. tr. 6. dis. 6. punct. 15. num. 2.* qui negat peccare, cujus ratio est; quia ex una parte intercessio fit ex bono fine, ut iudex iustitiam gerat; ex alia, intercessio non est de se mala; nam ea stante iudex, & concubina adhuc possunt à prava voluntate se continere: *v. num. 347.*

362 Peccat famulus dominum comitans ad fornicandum, si comitatus causalitatem aliquam habeat in actum, puta si inserviat pro custodia; sic namque dominus majorem libertatem, & animositatem sumit ad peccandum: *v. num. 346.*

363 Quod si comitatus sit in purum obsequium domini, utique non peccat; quia nullum influxum habet in actum pravam, & exculent ratione mercedis, & famulatus, etiam si postea casualiter contingat invasio domini, & famulus illum ab invadente defendat cum moderamine inculpatae tutelae, aut eundem moneat, ut fugiat: *v. num. 222. & prop. 51. l. 1.*

364 Hæcratione non peccat Christianus, qui dominum infidelem ad idolotum templum committit. Ino Castrop. *cit. punct. 11. n. 8.* id est dicit, si genuit etat genuit etate domi-

no, dummodo tales sint circumstantia, ut adstantes percipiant, genuflexionem illam fieri minime in cultum, sed in signum reverentiae, & obsequii domino; quod dignoscant, si publice habeatur ut verus, & bonus Christianus ita ille. *v. n. 282.*

365 Peccat famulus, si domino accedenti ad fornicandum januam meretricis aperiat, aut quid simile praestet; quia est actio proxime ordinata ad peccandum, hic, & nunc alium usum non habens, nisi malum; debet tamen famulo id certè constare, non sub dubio: *ut in n. 354. & 227.*

366 Eadem ratione peccat Vector, si mulierem intra rhedam ad amasium ducat ad fornicandum.

367 Histiones, seu Comediantes mortaliter peccant, si utantur mulieribus, & repræsentent turpia ad libidinem provocantia. Secus, si puras facietias.

368 Peccas, si enssem vendas ei, quem certò scis hic, & nunc esse determinatum ad occidendum eo instrumento inimicum; quia occisio est ab intrinseco mala, & venditio illa hic, & nunc est ordinata ad malum.

369 Pariter peccas, si invites ad cenam, quem scis esse paratum acceptare, & jejunium solvere; quia invitatus ad actum [nempè ad cenam tempore vetito, & sine justa causa] à quo hic, & nunc malitia separari non potest; adeoque invitatus ad peccatum.

Nec obstat, quòd ille sit ex se paratus; quia adhuc verum est, quòd per tuam invitationem influas in individuum peccatum, quod aliàs ille hic, & nunc in re non efficeret, quàmvis ad id esset paratus.

370 Non peccat venditor, si exculenta vendat non servaturis jejunium, si exinde timeat gravem injuriam, aut diminutionem emporum, & remanentem mercium invenditarum; quia actus non est ab intrinseco malus, & si ille

le non venderet, ab alio emerent: Tum quia adhuc illi possunt exculenta illa non emere. Non exculatur autem, si pauca res, & parvi pretii invendita remanent Peccat verò ille, qui non est venditor, si apponat in magna quantitate exculenta fracturis jejunium Caitropal. cit. punct. 8. n. 7. & punct. 14.

371 Non peccas, quando Sacramentum poenitentiae petis à Confessario, quem certò scis esse in mortali, si alium promptum Sacerdotem non habeas; quia necessitas, seu utilitas spiritualis te excusat: & Sacerdos potest peccatum per contritionem vitare. Idem est, si accedas ad Confessarium jam expòsitum ad confessiones excipiendas.

372 Peccat, qui mutuum petit ab usurario sub usuris, etiam si paratus sit dare sub usuris. Eum tamen à peccato excusant quamplures Doctores, si adit necessitas, & utilitas propria, aut aliena, & non habeat promptum alium, qui ei mutuet sine usuris; quia tunc utitur jure suo, nec intendit usurarii injustitiam, sed propriam utilitatem: nec dando usuram, dat usurario occasionem peccandi, cum ille recipere non possit, unde illi imputatur peccatum, si recipiat, & mutuarius excusatur, quia solvit, quod promissit, ne videatur infidelis, & ne se impediatur ad habendum iterum mutuum. At non possum à peccato excusare famulum, qui usuras pro usurario exigit, nec detentorem libri computorum de usuris; ob dicta à num. 227.

373 Idem Doctores addunt, non peccare Christianos captivos ex gravi metu in tremitibus infidelium remigantes contra Catholicos, sarcinas, machinas, arma ad bellum necessaria convehentes, propugnacula edificantes, &c. Eos autem peccare docet Toletus, quia tales actiones non habent hic, & nunc alium usum, nisi malum, & intrinsicè malum. Omnes tamen conveniunt eos peccare, si immediate contra Catholicos pugnent, si ligna ad eorum

naves comburendas applicent, &c.

QUÆRES II.

374 Petrus volens accedere ad fornicandam talis apertè hor à quia ad id erat tunc quadam curà domus impeditus, eam curam commisit cuidam suo famulari, ad quem non spectabat, qui sciens sinem Petri, amicitia gratia eam curam accepit: An pro ea hor à supplevit. An peccavit?

Resp. peccasse eadem specie peccati, unquam cooperatorem, ut potè participantem, juxta dicta de rest. pro furto. Nec illa dicitur potest actio indifferens; quia licet absolute, & in se sit indifferens, hic, & nunc est proximè ordinata ad peccatum.

QUÆRES III.

375 Duo sunt officiales, unus major, alter minor, cui ex officio incumbit onus supplendi defectum majoris. Hoc pramisso, major accedit ad peccandum, hinc curam majoris supplet minor id sciens. An peccet, ut cooperator?

Resp. non peccare; quia majoris curam pro eo tempore supplendo, præstat id, ad quod ex officio tenetur: per accidens autem est, si major pro eo tempore ad peccandum accesserit; nam etiam eodem modo suppleret, si major alia causà honestà deficeret. Nec supplet eo animo, ut præbeat commoditatem majori ad peccandum, sed ut satisfaciatur proprio muneri, quod est supplere defectum majoris, seu loci.

QUÆRES IV.

376 An liceat determinato ad majus malum minus consulere, &

An mulieri ad altum nefandum inducatur, licet vas naturale offerre, aut consulere, ut naturale servet?

Resp. præmittendum est 1. difficultatem procedere in casu, quo non sit alius modus diver-

divertendi à majori malo. Et loquendo de patiente, in casu, quo non possit alio modo illud effugere.

377 Secundò, quòd aliud sit determinato ad majus malum offerre, seu proponere minus, & aliud consulere ac invitare: nam offerre, seu proponere, est ostendere minus malum, ut ille à majori se avertat; consulere verò, & invitare est efficaciter movere, & influere. *Vide dicta de consulente homicidium.* Sit exemplum de Loch, qui *Gen. 19.* offerendo viris nefandis filias, solum obtulit, & proposuit illis materiam explendæ libidinis minorem illâ, ad quam erant determinati; at nullo pacto consuluit, & perficit, ut facerent.

378 Castropal. *t. 1. tr. 6. dis. 6. punct. 6. n. 5. 22.* certum esse, quòd determinato ad grave malum, licitum sit materiam minoris proponere, ut à majori retrahatur, v. gr. *Sodomiam tentanti licet tibi fornicationis materiam proponere.* Unde difficultatem ad expressum consilium restringit.

In qua tres sunt sententiæ.

379 Prima negat, determinato ad majus malum licere consulere minus. Cajet. Valent. & alii apud Castrop. *cit.* quia esset consulere peccatum, nam objectum consilii, licet minus, est peccatum.

380 Secunda affirmat licere. Lessius, Bonac. Valquez, & alii apud Castrop. *cit. num. 6.* quia illud minus, quamvis sit in se peccatum, relativum tamen ad majus avertendum, involvit carentiam majoris mali, quæ est bona; unde minus illud malum in ordine ad committentem est peccatum, cum in ejus potestate sit illud non patrare, nec majus; minimè in ordine ad consulentem, qui minus malum respicit non ut malum, sed ut aversum à majori, quod non potest alio modo vitare; adeoque gerit voluntatem peccatoris, & Dei.

381 Tertia media tenet licere, si ille sit de-

Potest. Exam. Ecclesiast. Tom. 4.

terminatus ad utrumque peccatum, v. gr. ad actum nefandum, & fornicationem; quia tunc non tu consulis, & invitans ad minus, cum ipse sit determinatus ad illud, sed divertis à majori. Non licere, si solum erat determinatus ad majus, ob rationem primæ sententiæ. Castrop. *cit. n. 8.*

Præfate tres sententiæ sunt probabiles, sed valdè secunda: vide de Restit. *vere. qui restituerentur.*

382 Eodem modo præfati Doctores discunt de eo, qui alteri determinato ad prodendam patriam, vinum in qualitate valde generosum, aut in quantitate offert, & ad illud bibendum invitat, sciens se sopitum, & inebriaturum; idque facit ad prodicionem patriæ vitandam. Gobat. *tom. 2. tr. 5. cap. 13. à n. 24.* Ant à Spir. *S. tom. 1. tr. 2. dis. 2. sect. 8. n. 183.* vide *ver. Homicidium sui ipsius.*

QUÆRES V.

383 *An liceat eligere, seu patrare minus malum ad vitandum majus?*

Resp. Non licere, loquendo de malis ab intrinseco. Unde tibi in extrema necessitate constituto, non licet mendaciam eligere, & proferre, ne in blasphemiam prorumpas. Dispar enim est ratio de consilio; quia mendacium proferens, patras malum ab intrinseco, quod nulla ratione cohonestari potest, & hinc peccas. Consulens verò alteri mendacium, uti supra, non tu patras, nec vis mendacium, sed vis vitiationem, & carentiam majoris mali, puta blasphemiam. Et insuper id consilii alteri qui libere potest se ab utroque malo abstinere; unde illi peccatum electionis minoris mali imputatur, non tibi. Et illud; *De duobus malis minus est eligendum,* non est intelligendum de malis ab intrinseco, quæ nulla ratione cohonestari valent.

384 *Licere autem, loquendo de malis ab extrin-*

extrin-

extrinseco, videlicet, quia præceptis. Unde tibi in necessitate constituto eligendi omissionem auditionis sacri die festo, aut omissionem necessitatis assistentiae infirmo periclitanti, licet eligere omissionem sacri; quia in tali casu ommissio sacri, cum non sit ab intrinseco mala, sed quia præcepta, amittit malitiam; lex namque positiva, etiam divina, est rationabilis, non crudelis, sed viribus, & conditioni hominis accommodata, ut in huiusmodi casibus non obliget, juxta *dist. à n. 121*. Sic David ad vitam conservandam comedit panes propositionis. Omnino vide dicta de Restit. *ver. qui restituere soneantur.*

QUÆRES VI.

385 *An liceat petere à malefico solutionem maleficii.*

Resp. licere, si scias, aut prudenter credas, maleficium scire modum licitum maleficium solvendi. In dubio, non licere, quia te exponis periculo petendi malum: ita Com.

386 Modo licito solvet maleficus, si signum destruat, vel demonem cogat, ut ipse maleficium tollat, aut signum destruat, quo durante durat pactum vexandi; quia hoc non est uti ope demonis in ejus obsequium, sed illum cogere, ut destruat opera sua, & à nobis per modum defensionis naturalis malum avertere. *Del Bene par. 2. dub. 228. sect. 28 n. 18.*

387 Item si quis novo pacto cum demone ab eo addiscat maleficia tollere, peccat; sed eo pacto transacto, poterit in sui commodum ea scientia uti, dummodò per eam nec implicite, nec explicitè demon invocetur, & non sit modus illicitus. *Fagundez in Dec. 1. prac. l. 1. c. 42. n. 14. Leander tr. 9. Dec. dis. 3. & 4.*

388 Quòd si scias, aut prudenter credas maleficium scire modum solvendi tam licitum, quam illicitum, sed tibi certò constet, il-

lum esse usurum modo illicito; non licet ab eo solutionem maleficii petere, docent Casp. & Delrius; quia petit actionem, quam scit hic, & nunc futuram malam.

389 Licere autem, tenent Leander *tr. 9. in Dec. disp. 3. qu. 26.* Ant. à Spir. *S. rom. 1. tr. 4. & apud ipsos Fagundez, Suarez, Ledesma, Lelis, & alii;* quia petens utitur jure suo, quod est de reparando proprio damno, quod alio modo reparare non potest, & hoc facit petendo à malefico rem, quam modo licito, & sine peccato præstare potest; unde, quòd cum peccato præstet, malitiæ malefici imputatur. Et adducunt paritatem de petente mutuum ab usurario parato, *ut in n. 372.*

CHOREÆ,

390 **S**unt triplicis generis: *Pura, Impura per se, & Impura per accidens.*

Pura sunt, quæ fiunt inter personas ejusdem sexus, absq; ullo pravo gestu, aut fine, vel circumstantia mala, ad animi levamen, & recreationem. Has non esse illicitas, constat, quas *1. Regum. 6.* habuit David ante Arcam,

391 *Impura per se* sunt, quæ fiunt inter personas diversi sexus, vel ejusdem cum pravis gestibus, malo fine, aut ante amatorium, vel amatorium conspectum. Has esse mortales constat, cum sint saltem provocativæ ad libidinem; hasq; damnant sacri Canonibus, & Patres, & prohibendæ sunt à Principibus.

392 *Impura per accidens* sunt, quæ fiunt inter personas ejusdem, aut diversi sexus, honestis tamen, sine pravo fine, gestibus, aut circumstantiis malis, in conviviiis, nuptiis, in publicis Principum solemnibus, &c.

Hæc non sunt per se peccaminosæ, sed potius ludi, ratione publicæ, aut privatæ, seu domesticæ latitiæ exerciti, Sapè tamen sunt peccaminosæ per accidens, *ratione nimirum periculis* [ait Tamb.] *ut in tanto lassata calore, in*

tanta adolescentularum, juvenumque specie, oratu, concursu, in artificio illa corporis gratia, in agitatione, in contactu manuum, qui sapè adhibetur, non is solum, qui choreas agnos, verum etiam spectatores in impudica laudantur.

Hæ igitur sunt periculose, maximè si frequenter fiant. Idque innuit Ecclesiasticus cap. 9. 4. *Com saltatrice ne assiduis sis, nec audias illam, ne forte pereas in efficacia ejus. At si exproveris, tibi tale periculum non subesse, te hoc non ad choreas autem, aut chorizantes aspicienti, nequam esse mortalis peccati reum, tenet Tamb. lib. 7. dec. 6. §. 7.*

DOMUM AD LUDENDUM

393 Tenere chartas, mensas, candelas, & similia ad id ministrare, quantum est ex se, est quid indifferens; unde est cum necessaria distinctione procedendum.

394 Vel enim domus est talis, ut in ea recipiantur indifferenter omnes, tam viri honesti, habiles, & qui ludunt recreationis causa sine periculo recensendorum malorum; quam viri perditii, vagabundi, pauperes, infimæ plebis, qui solent in blasphemias, juramenta, & rixas procumperere, fraudes in ludo committere, furtiva inde patrare, proprias curas, ad quas tenentur, omittere: aut qui, quæ in die suo labore lucrantur, ludo exponunt cum detrimento familiarum, cum uxorum, & filiarum periculo.

395 Vel est talis, ut in ea recipiantur solum viri honesti, habiles, & qui ludunt recreationis causa, sine periculo recensitorum malorum.

396 Si domus erit secundi generis eam tenere non erit mortale. Tales domus possunt concedere Principes. Imò privati nobiles eas tenere solent, ubi nobiles congregantur ad ludendum recreationis causa abique malis prædictis.

397 Et quia ministrantes chartas solent etiam ibi dulcia, & potus ludentibus ministrare, licetè possunt pretium excedens pro chartis accipere, quantum sufficit ad hujusmodi dulcia, potus, & sui laborem compensandum; ludentes namque id sciunt, & liberè donant excessum. Tamb. t. 1. lib. 8. tr. 2. c. 9. §. 1. ann. 31.

398 Si domus erit primi generis, omninò mortale erit hujusmodi domus, seu tabulas tenere, chartas, & similia ad ludendum ministrare ob præfata pericula proxima, & occasiones malorum; unde qui eas tenet, & ministrat, cooperatur ad recensita mala, adeoque peccat mortaliter, & in casibus restitutionis, tenetur secundo loco ad restitutionem. Tamb. cit. cum.

399 Hinc domus, & tabulas primi generis non possunt Principes sine mortali permittere, & multò minùs concedere.

400 Suadetur firma ratione ex praxi. Hujusmodi namque perditii, vagabundi, &c. prohibentur ludere chartis, aut taxillis, alibi extra designatas domus, ita ut puniantur amissione chartarum, & pecuniæ, non alia ratione, nisi ad præmissa mala, quæ sequuntur vitæ ad avariæ vel avaritiæ recurrere, nimirum ut finis sit, eos ad domos designatas reducere, & inde majus lucrum ex iniquitate reportare; quod non est dicendum, nec præsumendum igitur sunt etiam prohibendi ludere in designatis domibus, cum eadem sit ratio malorum; imò potior, cum in illis tuti, & sine timore poenæ ludant.

401 Dices: Meretrices sine peccato permittuntur; igitur & recensitæ domus lusoria.

Resp. disparitatem esse primò, quia meretrices permittuntur ad majora mala vitanda, puta ad peiores actus libidinis impediendos: In permissione autem recensitorum domorù ad ludendum, non sunt majora mala, quæ vi-

lentur, sed potius ex eorum permissione majora, & pejora mala, quæque reipublicæ nocent, sequuntur.

402 Secundò; quia Principes meretricis permittunt solum dando locum ad habitandum, minimè dando aptitudinem ad peccandum, ut in n. 359. Permittendo autem lusoribus indifferentè hujusmodi domus ad ludendum, dant aptitudinem ad peccandum; unde, sicut si darent meretricibus aptitudinem ad peccandum, peccarent, ita in casu nostro, Vide infra de ludo.

403 De assuetu ad ludum ait Tertullianus lib. de spect. 5. Et utiq; communis usus reus non erat. sed cum ad ludos coactus est, transiit à Dei munere ad demoniorum officia.

404 Concedit autem Diana p. 2. tr. 15. ref. 65. cum Tamb. cit. posse Principem permittere ludum Bonavoglia, & ludum Capo diguardia, dummodo in hoc posteriori toli milites admittantur; adest namq; rationabilis causa; prior enim mundat Republicam viris perditis, posterior otium militum tollit. De scandalo, & cooperatione agunt, Scotus in 3. d. 38. qu. un. lit. E. in 4. d. 3. qu. 4. lit. L. d. 13. q. 2. lit. E. d. 15. q. 4. lit. D. Malvius dis. 11. q. 4. n. 102. Joan. la Cruz. Bonac. tom. 2. Tamb. 2. l. lib. 5. c. 1. §. 4. Busen. lib. 2. tr. 3. c. 2. dub. 5. Bertaldus, Cistropal. tom. 1. tr. 6.

E L E E M O S Y N A,

405 **E**st unum ex præcipuis misericordiae, & charitatis operibus, Deo acceptissimum, exercendum erga proximum; adeoque tam erga fidelem, quam infidelem, amicum, aut inimicum.

406 Pro ea triplex est distinguenda necessitas, extrema, gravis, & communis. Extrema est ea, in qua quis positus est in probabili periculo gravis infirmitatis, aut mortis, nisi subveniatur. Ad hanc reducitur neces-

sitas quasi extrema, & est illa, quæ est proxima præfato periculo, in quantum est ita urgentissima, ut si quis non subveniatur, constituitur in recensito periculo.

407 Gravis est illa, in qua quis positus talia patitur incommoda, quæ ei vitam reddunt nimis molestant, & miseram.

408 Communis est illa, in qua quis positus incommoda patitur, sed non talia, quæ reddant ei vitam nimis molestant, & miseram, juxta patientis statum, & conditionem. Talis regulariter est necessitas mendicorum, qui hinc inde subveniuntur.

Hinc habes duo, 1. quòd necessitas, quæ est communis in mendico, potest esse gravis alteri attenda conditione, & statu. 2. Quòd etiam in mendico necessitas possit esse gravis, ut si sit in tali statu constitutus, ut solo pane velcatur, & jusculo.

409 Item bona hominis, & divitiæ, alia sunt necessaria ad naturam, quæ ad vitam conservandam requiruntur. Alia necessaria ad statum, quæ ad statum, atque decorem moderatum, & decentem requiruntur. Alia superflua naturæ, aut statui, quæ superabundant post sumptus impenso in necessariis ad vitam, aut statum. His præmissis.

410 Tenetur quis extremè indigenti, si non sit alius, qui ei effectivè subveniat, sub mortali succurrere ex superfluis statui, imò ex necessariis statui, quæ naturæ superfluant, ita tamen ut non patiat maximum detrimentum excessivæ jacturæ sui statui. Unde si extremè indigens indiget centum, & si dives daret centum, pateretur excessivam jacturam sui statui, viginti verò essent superflua statui, aut non causarent excessivam jacturam; teneretur dives dare viginti.

411 Tenetur etiam sub mortali ei succurrere ex necessariis naturæ, si id facere possit cum modico sui deumto. Unde si ha-

bens communem quantitatem panis, & cibi, pro eo die sufficientem, videat extreme indigentem, qui si non comedat, est in mortis periculo, eo quia per plures dies non comedit, sub mortali tenetur medietatem sui cibi illi impertiri, quia ejus privatio pro toto die modicum incommodum affert; & ad id natura ipsa, & viscera charitatis impellunt.

412 Gravier indigenti tenetur quis sub mortali succurrere ex superfluis statui, si non fiscalis, qui ei effectivè subveniat, nec in simili necessitate reperitur: constat ex Matt. 25. *Discedite à me maledicti in ignem aeternum, quia non dedistis mihi manducare.* Ubi per ly *esurivi*, patet, Christum loqui non de extrema, sed de gravi necessitate. Tum quia præceptum charitatis obligat, *ut non diligamus verbo, neq; lingua, sed opere, & veritate.* Joan. epist. 1. c. 3.

413 Eis, qui sunt in necessitate communi non tenemur sub præcepto mortali elargiri eleemosynam ex superfluis, sed ex consilio, quia coacti querant ab omnibus, præsumuntur juvanti à pluribus.

414 Probabilis tamen puto, mortaliter peccare divitem, si in necessitatibus communibus nullam pauperibus eleemosynam largiretur: eum namq; increpare videtur D. Joan. in epist. 1. c. 3. *Qui habuerit substantiam hujus mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Desinet in eis?* D. Gregorius Nyssenus in orat. de paup. amandis: *Duplex in turpilico exercetur peccatum, alterum propter ebriorum societatem; alterum propter expulso- rum pauperum famem. O pauperum inimici! an nefarii horum causa commemorari in Evangelio exemplum horrendum, & terribilissimum: v. in prop. 12. ab Innoc. XI. damn.*

415 Eleemosyna igitur est maxime consu-

lenda, pro quo sufficiat illud Tobie cap. 4. *Audi fili mi verba oris mei, &c. Ex substantia tua fac eleemosynam, & non avertere faciem tuam ab ullo paupere; ita enim fiet, ut nec à te avertatur facies Domini.* &c. si multum tibi fuerit, abundanter tribue, si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impertiri stude, premium enim bonum tibi thesaurizas in die necessitatis, quoniam eleemosyna ab omni peccato, & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras.

416 Non tenentur homines privati inquirere pauperes, sed sufficit, quod dent eis, qui occurrerint, aut quos sciverint, Tenentur verò ex officio Prælati, & Principes vassalorum, quia sunt Patres pauperum. Scot. in 2. d. 7. q. un. lit. E. in 4. d. 15. quæst. 2. art. 3. *Mastrius in Theolog. moral. disp. 10. q. 3. art. 2. nu. 56.* Tambur. tom. 1. lib. 3. cap. 1. Joan. la Crux. Bonac. tom. 2. Bulen. lib. 2. tr. 3. c. 3. Leander tom. 6. dec. tr. 5. Bertaldus. 1. Prac. Dec. Castrop. 1. 1. tr. 6. disp. 2.

CORRECTIO FRATERNA.

417 **E**st admonitio fraterna qua quis proximum conatur revocare à peccato

418 Ut obliget sub mortali, quinque conditiones requirit. 1. Peccatum mortale, quod certo constat. 2. Quod proximus non sit emendatus, & ad sit probabile periculum reincidentia. 3. Quod sit spes fructus. 4. Si non sit alius, qui correxerit, aut effectivè corrigat. 5. Quod adsit occasio, locus, & tempus opportunum, quo correctionem sine tuo gravi incommodo facere valeas. Gravis repugnantia animi est judicata ab aliquibus notabile incommodum.

419 Quia autem omnes relatæ conditiones raro simul habentur, ideo raro ad eam persona privata sub mortali obligantur. Frequenter obligantur Prælati, de quibus

ad Hebr. 13. dicitur. *Ipsi enim pervigilant quasi rationem pro animabus vestris reddant.*

420. Bufen. addit: *Si quis ob timorem pusillanimitatem, verecundiam, puer se non stricte obligari, vel minus esse idoneum ad corripiendum, videtur tantum peccare venialiter.*

Vide tom. 2. à n. 88. ordinem verò correctionis, vide in tom. 2. n. 95. De correctione, Maffius d. 10. q. 66. Joan. la Cruz. Bufen. lib. 2. tr. 3. c. 2. dub. 4. Leander tom. 6. dec. sr. 6. Bertald. 1. præc. dec. de Virtut. 7. beol. agunt Scotus in 3. d. 25. q. 1. lit. B. d. 23. quæst. 1. F. d. 25. q. 1. F. in 1. d. 6. qu. un. K. Maffius d. 10. Bufen. lib. 2. tr. 1. 2. § 3. Fenech. & Bert. Id. in d. 1. or. citat. Castrop tom. 1. tr. 6. def. 3.

421 Ad Charitatem spectat onus denunciationis ad monitoria Papæ, & Episcoporum, ad edicta Inquisitorum, & pro Confessariis sollicitantibus; de quo fusè actum est in secundo tomo.

CAPUT III.

DE HORIS CANONICIS.

422 **H**ORA canonica, hoc est per Sacros Canones distributa, & statatis horis præfixa, sunt septem; laudes cum matutino computantur pro unâ horâ. Cujus numeri mystica significatio declaratur per sequentes versus:

423 *Hec sunt, septenis propter que psallimus horis.*

Matutina ligat Christum, qui crimina purgat.

Prima replet spiritus. Causam dat Tertia mortis.

Sexta Cruci nectit. Latus ejus Nona bipartit.

Vespera deponit. Tumulo Completa reponit.

AD HORAS

424 **S**UB mortali tenentur constituti inficri à puncto Subdiaconatus, Beneficiati, & Religiosi Choristæ Ordinis Minorum, quos Regula obligat à die professionis v. tom. 3. n. 140. & 141.

425 Omisio divini officii est peccatum contr. Religionem. Omisio unius horæ, sat parvis notabilis, est mortalis. Omisio unius Psalmi, aut lectionis, est parva materia. Licet non sit necesse, contulius est exprimere numerum horarum eodem die omisitarum ob penitentiam imponendam.

RELIGIOSI CHORISTÆ, ET MONIALES CHORO ADDICTÆ

426 **N**ON obligati ex vi Regule, tenentur sub mortali ad horas privatim, si Choro desint, ex consuetudine obligante ad mortale. Com.

427 Ad illud non tenentur Religiosi ad tritremes damnati; quia fatigatio, & status illos excusat, Mendo n. 38.

428 Majus argumentum, quod ad oppositum potest adduci, est Constit. Eugenii IV. nonis Febr. 1456. incip. *Ordinis sui*, ubi habetur: *Insuper cum Dilectus filius Frater Joannes de Capistrano, tuus in Vicariatus officio predecessor, declaraverit quod in Regula prima B. Clara continentur centum tria præcepta regularia, in quorum transgressione Moniales, sive Sorores professæ peccatum mortale incurrunt, idque nimis durum, & scrupulosum judicemus; auctoritate & tenore presentium declaramus & volumus quod in nullius prædictorum transgressione, præterquam eorum quatuor, quæ concernunt principalia vota, obedientia, scilicet, paupertatis, castitatis, & clausura, & super electione Abbatisse, & depositione, peccatum mortale*